

Stine Grumsen og Hans Henrik Hjermitslev

Institut for Idéhistorie 1967-2004

Et studie af institutionens oprettelse, udvikling og afvikling¹

En skilsisse kan blive til et nyt institut ved et universitet, og den kan gå i sin mor igen. Ligesom instituttet kan blive til en afdeling. Måske som del af en proces, der vil ende med at gøre det til en saga blot. Det er ikke godt at vide. Det bestemmes af agenterne, som taler deres skæbner frem i fortalte historier. Under alle omstændigheder bliver historien fortalt. Om ikke af mig, så af en anden. For når det kommer til stykket, er en saga jo ikke blot en saga. Den er mere end dette, fordi den udgør det stof, hvoraf ikke drømme, men liv skabes. Samt alvor, horisont og perspektiv. (Hans Jørgen Thomsen 2004)

I efteråret 1967 begyndte undervisningen ved det nye Institut for Idéhistorie i bygning 328 på Aarhus Universitet. Teologen Johannes Sløk var af Det Humanistiske Fakultet i februar blevet kaldet til det første danske professorat i idéhistorie.

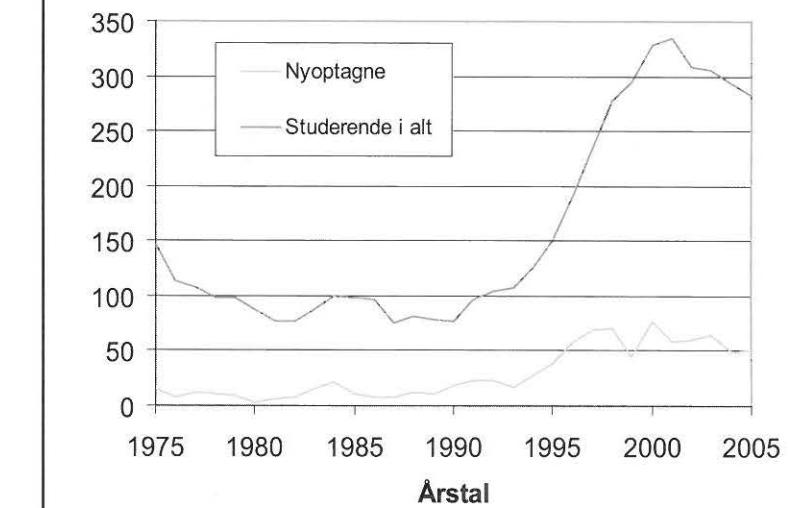
Formålet med denne artikel er at bidrage til debatten om idéhistories faglige identitet ved at redegøre for hvilke debatter, der har været ført siden Institut for Idéhistories oprettelse ved Aarhus Universitet, samt gennem statistik og institutionshistorie at klarlægge, hvad idéhistorie *rent faktisk* har været; det vil sige, hvilken form for idéhistorie, der er blevet bedrevet af studerende og undervisere.

Artiklen vil beskrive Institut for Idéhistories historie fra de første forelæsninger i 1967, over studentoprøret og marxismen i 1970'erne, krisen i 1980'erne og succesen i 1990'erne frem til sammenlægningen med Institut for Filosofi i 2004, hvor Idéhistorie blev en afdeling under Institut for Filosofi og Idéhistorie. Artiklen vil kombinere et *top-down* perspektiv, der fokuserer på generelle akademiske og politiske tendenser samt instituttets ledende skikkelser og deres forskning, med et *bottom-up* perspektiv på baggrund af, hvad

de studerende på instituttet beskæftigede sig med fagligt, som det kommer til udtryk i studieordninger, læseplaner, mødereferater og afleverede opgaver. Det er værd at bemærke, at der gennem hele instituttets historie har været en intim sammenhæng mellem forskning og undervisning.

Strukturelt set er det mest bemærkelsesværdige ved instituttets historie den store vækst i antallet af studerende i midten af 1990'erne.

Studerende ved Institut for Idéhistorie 1975-2005



Figur 1. Antal studerende ved Institut og Afdeling for Idéhistorie 1975-2005
(Grumsen et al 2007).²

En anden væsentlig udvikling er de voldsomme faglige brud hos både ansatte og studerende: Fra Sløks idealistiske fokus på filosofi og teologi, over kapitallogikkens materialistiske marxisme til civilisationskritik og socialisationsteori (Grumsen et al 2007; Schanz 1992: 25-26).

Det følgende vil dels forme sig som en *disciplinhistorie* og dels som en *institutionshistorie*. En disciplin er et akademisk fagområde kendetegnet ved bestemte metoder, tidsskrifter, konferencer og selskaber, der udgør et fagligt fællesskab for forskere. Dette fællesskab fungerer ofte på tværs af landegrænser. En disciplin kan være, men er ikke nødvendigvis, knyttet til en bestemt institution, der er de organisatoriske rammer for disciplinen. En selvstændiggørelse af

en disciplin styrkes ved en institutionalisering, hvor der opnås egen ledelse, eget professorat og egen uddannelse. En institution er modsat en disciplin altid bundet til en bestemt geografisk placering på for eksempel et universitet (Nielsen, Nielsen & Thomsen 2006: 25-28; Schanz 2001: 72-73).

En distinktion mellem disciplin og institution giver god mening i idéhistories tilfælde, da opkomsten af faget i midten af det 20. århundrede i USA og Skandinavien viser interessante forskelle, både i graden af institutionalisering og i faglig orientering. Mens idéhistorie blev institutionaliseret med institutter eller afdelinger, lærestole og uddannelser i de nordiske lande, forblev den i USA en tværfaglig humanistisk disciplin centreret om det fælles tidsskrift *Journal of the History of Ideas*, der udkom første gang i 1940.

Bemærkelsesværdigt et det også, at idéhistorie som disciplin ikke blev etableret som en knopskydning fra en anden disciplin, som det ellers er tilfældet med de fleste akademiske discipliner (Nielsen, Nielsen & Thomsen 2006: 25-28; Schanz 2001: 73). Som vi skal se, legitimeredes idéhistorie i Danmark, Norge og USA ved omvendt at være en *tværfaglig disciplin*, der skulle virke som et modspil til specialiseringen. En specialisering, der i disse lande særligt gjaldt filosofien, hvor den logiske positivismes og analytiske filosofis ahistoriske tilgang fjerne filosofien indholdsmæssigt fra de øvrige humanvidenskaber (Schanz 2001: 75; Arntzen & Christensen 2003: 9). Sagen var en anden i Sverige, hvor idéhistorie fra opkomsten i 1932 var knyttet til videnskabshistorie snarere end filosofi (Frängsmyr 1983, 1984 & 2001: 51-53).

Et indledende, komparativt udbløk kan belyse kontingensten ved etableringen og udviklingen af idéhistorie som disciplin og institution, idet tilfældigheder, enkeltpersoner og lokale universitære strukturer afgjorde, hvilken form og hvilket indhold faget fik i de enkelte lande. Dette fokus kan belyse væsentlige forskelle og ligheder i landenes traditioner og give indsigt i fagets praksis i Danmark: Hvad beskæftigede idéhistorikere og deres studerende sig med? Hvilke institutionelle rammer havde de? Og hvordan kom den genererede viden til udtryk i udgivelser og tidsskrifter? Besvarelsen af disse spørgsmål kan bringe frugtbart nyt til diskussionen om faget idéhistorie, der ellers ofte ender i essentialistiske debatter om idéhistories egenart og hvad idéhistorie *er* (Schanz 2001: 71; Andersson & Björck 1999; Arntzen & Christensen 2003; Berntzen & Petersen 2004; Hjermitslev et al 2005; Jørgensen 2006: 181-201).

Idéhistorie i et internationalt perspektiv

Ved udelukkende at fokusere på idéhistories indhold og egenart er det meget vanskeligt at bestemme, hvornår idéhistorie opstår. Som *genre* kan der argumenteres for, at den har rødder helt tilbage til antikken (Schanz 2001:

70). Mere fast grund under fodderne får vi ved at se nærmere på idéhistorie som disciplin og institution. Denne historie begynder i USA.

I 1923 stiftede de to filosofiprofessorer ved Johns Hopkins University i Baltimore, Arthur Lovejoy og George Boas *The History of Ideas Club*. Formålet med klubben var at skabe rum for diskussion på tværs af de disciplinære grænser på det humanistiske fakultet. Her mødtes litterater og filosoffer med historikere for at udveksle viden. Den filosofiske baggrund for Lovejoys interesse i idéhistorie var hans teori om *enhedsideer*, der transcenterer de enkelte faggrænser. Ifølge Lovejoys idealistiske opfattelse fremtræder der i historien et endeligt antal ideer, der manifesterer sig inden for mange discipliner. For at følge disse ideers gang gennem historien er det derfor nødvendigt med et interdisciplinært og internationalt perspektiv med fokus på Vestens store klassiske værker. Den ideelle idéhistoriker er således en polyhistor med stærke filosofiske tilbøjeligheder. Lovejoy blev af den grund allerede i sin samtid kritiseret for at ophæve ideerne til formale størrelser løsrevet fra deres historiske sammenhæng (Grafton 2006: 6-8).

I 1940 blev den tværvidenskabelige ambition yderligere cementeret, da Lovejoy søsatte kvartalsskriftet *Journal of the History of Ideas*, der etablerede sig i en unik position mellem småle fagtidsskrifter og bredere kulturmagasiner (Grafton 2006: 1-2). Tidsskriftets artikler spændte fra litteratur- til naturvidenskabs-historie, og det nød stor anseelse fra 1940 til -60'erne, hvorefter dets prestige faldt, da den eksternalistiske social- og kulturhistorie fortrængte den mere internalistiske idéhistorie fra det akademiske miljø (Grafton 2006: 16-19; Kelley 2005). Tidsskriftets fokus på ideer og de klassiske værker blev opfattet som forældet og reaktionært af materialistiske historikere. Politisk havde idéhistorien og den beslægtede idealistiske videnskabshistorie da også fra begyndelsen en antimarxistisk baggrund i Den Kolde Krigs USA, hvor eksternalisme og materialisme blev associeret med kommunisme (Enebakk 2004: 60; Kragh 1999: 17-18).

Idéhistorie forblev et interdisciplinært foretagende i USA, og der blev ikke oprettet lærestole eller uddannelser i idéhistorie. Det samme gjorde sig gældende for den såkaldte intellektuelle historie, der vandt frem i 1960'erne som en revision af den idealistiske idéhistorie, der blev anklaget for at ignorere den historiske og lingvistiske kontekst (Eriksen & Kjærgaard 2001). Den manglende institutionalisering i USA betød, at Sverige kom først med en lærestol i idéhistorie. Det skete i 1932, da litteraturhistorikeren Johan Nordström blev udnævnt til professor i "Idé- och lärdomshistoria" under humaniora ved Uppsala Universitet. Nordström var på dette tidspunkt berømt som forelæser over renæssancens videnskabelige og intellektuelle liv i Europa, og professoratet blev da også etableret specielt til ham gennem en privat donation (Frängsmyr 1983: 131-32). Fokus for den nye disciplin blev naturvidenskabshistorien,

som Nordström i tråd med datidens idealisme så som en del af bredere kultur- og idéhistoriske strømninger. Han ønskede således et humanistisk perspektiv på naturvidenskaben, så videnskabshistorien ikke henfaldt i gold internalisme uden blik for samspillet med kulturen og samfundet. I Sverige var og er faget præget af et stærkt nationalt fokus, som man ikke finder i andre lande. Nordströms elever Henrik Sandblad og Sten Lindroth, der blev professor efter Nordström i 1957, forskede hovedsageligt i svensk videnskabs- og idéhistorie.

Nordström havde stor succes med sit arbejde som disciplinbygger. Han stiftede i 1934 *Lärdomshistoriska Samfundet*, der med 3.000 medlemmer var verdens største videnskabshistoriske selskab i 1940'erne, og i 1936 søsatte han det tilknyttede årsskrift *Lychnos*, der profilerede disciplinen både nationalt og internationalt. Stifteren af tidsskriftet *Isis* (1912) og videnskabshistorien som akademisk disciplin, George Sarton, havde således stor respekt for pionerindsatsen i Sverige på et tidspunkt, hvor videnskabshistorie kæmpede for at blive institutionaliseret ved universiteterne (Frängsmyr 1983: 136-39; Kragh 1999: 16-17). Metodologisk var den svenske idéhistorie inspireret af samme Sartons positivism på den ene side og Wilhelm Diltheys hermeneutik på den anden: Videnskaben blev opfattet som indbegrebet af intellektuelt fremskridt, men samtidig skulle idéhistorikeren på fortolkende vis forsøge at forstå datiden på dens egne præmisser (Frängsmyr 1984: 30; 2001: 53-54). Den historistiske tilgang skulde vaccinere videnskabshistorien for de største anakronistiske fejlslutninger.

I 1966 blev Sandblad professor ved den nyoprettede Institutionen för Idé- och Lärdomshistoria ved Göteborgs Universitet. Indholdsmaessigt kom dette institut til at adskille sig fra Uppsalas ved at fokusere mere på studiet af de humanistiske discipliner samt sociale og politiske ideer (Eriksson 1984: 49). Der blev også oprettet uddannelser i idéhistorie ved universiteterne i Umeå, Lund, Stockholm og senest Karlstad. Stockholmske idéhistorikere har siden 1995 udgivet tidsskriftet *Noesis*. Faget har tillige etableret sig med et professorat i idé- og videnskabshistorie under Institut for Historie ved Oulu Universitet i nabolandet Finland.

I Norge blev idéhistorie institutionaliseret så tidligt som i 1946, da litteraturhistorikeren A. H. Winsnes blev professor ved Universitetet i Oslo. Idéhistorie hørte ved oprettelsen under Filosofisk Institut, og disciplinens rolle var at danne et modspil til den logiske positivismes dominans inden for filosofien. Idéhistorie fik sit eget institut i 1966, men blev i 1990 en afdeling under Kulturstudier (Arntzen & Christensen 2003: 9). I 2005 blev idéhistorie igen lagt sammen med filosofi, nu også i selskab med kunsthistorie og klassiske sprog. Som disciplin var den norske idéhistorie knyttet til den kontinentale filosofi og litteratur, og Winsnes og hans efterfølger Paulus Svendsen havde et kristent-humanistisk og kulturkonserverativt udgangspunkt, der var i opposition til posi-

tivistisk, ahistorisk filosofi og enhver form for naturvidenskabs- og teknologi-begejstring. Norsk idéhistorie var således fra begyndelsen kritisk indstillet over for naturvidenskab, og i modsætning til i Sverige kom naturvidenskabelige ideer kun til at spille en marginal rolle for forskning og undervisning.³ Dette ændrede sig ikke i 1970'erne, hvor modernitetskritikken skiftede fokus fra et kulturkonserverativt perspektiv til en teknologi- og videnskabskritik, som den kommer til udtryk hos Heidegger og i hermeneutikken (Enebakk 2005: 274, 280-81).

Den nuværende professor Trond Berg Eriksen, der blev ansat i 1975, hævdede i 1999, at ”en duft av nostalgi modernitetskritikk sitter i veggene på Institutt for Idéhistorie” (Enebakk 2005: 281). Han nydefinerede selv det kritiske aspekt ved disciplinen, da han omkring 1990 udgav værker om civilisationskritikeren Nietzsche og Freud. Det kulturkonervative fokus på tradition og dannelse blev således løbende suppleret med forskellige modernitetskritiske perspektiver. Med base i Oslo har norske idéhistorikere siden 1989 udgivet kvartalsskriftet *Arr*, der fra begyndelsen kendtegnedes ved en rebesk ånd og et kritisk blik inspireret af Foucault og postmodernismen. Studenttallet på grunduddannelsen i idéhistorie lå i 1979 på 60, i 1988 runderede man 200, og i 1996 nåede man 400 registrerede studerende (Enebakk 2005: 274-76).

Perspektivet i norsk idéhistorie har siden oprettelsen i høj grad været internationalt med blik for de store tænkere og klassiske værker. Imidlertid er der i de senere år kommet fokus på det nationale med 6-bindsværket *Norsk idéhistorie*. Det har samtidig betydet en metodologisk nyorientering, hvor man har nærmet sig mentalitets- og kulturhistorikerne ved i højere grad at undersøge andre kilder end de klassiske værker, som Lovejoy-traditionen fordrede. I 2002 blev der oprettet en grunduddannelse i idéhistorie ved Høgskolen i Telemark (Arntzen & Christensen 2003: 7).

Oprettelsen af Institut for Idéhistorie ved Aarhus Universitet

Som i Norge og Sverige var oprettelsen af Institut for Idéhistorie i Danmark i høj grad forbundet med en enkelt person. Johannes Sløk var teolog og kendt for sin introduktion af eksistentialismen i Danmark og som hovedforfatter til *De europæiske ideers historie*, da han blev ansat som professor i februar 1967. Værket var tænkt som en tværfaglig dannelsesbog for det nye grengymnasium, der begyndte i 1961. Som foreslået i *Den røde betænkning* fra 1960, der dannede baggrund for reformen, skulle idéhistorie svæve over de faglige vande og fungere som en fælles referenceramme, der sikrede gymnasiasternes almendannelse (Schanz 2006: 11; 1992: 12). I tråd med gymnasiebogen var det de teologiske og filosofiske ideer, der blev prioriteret højest ved universitetsuddannelsen i idéhistorie, der begyndte i september

1967. I den første studieordning fra 1968 var læsning af Platon, Aristoteles, Aquinas, Descartes, Kant og Kierkegaard således obligatorisk. Studieordningen fordrede i øvrigt stor frihed og selvstændighed; et træk der går igen i de senere studieordninger (Grumsen et al 2007). Undervisningen blev varetaget af filosoffen Mogens Wegener og Sløk selv, hvis forelæsninger var et tilløbsstykke. Sløk foretrak imidlertid et eksklusivt studium og samlede derfor de bedste studerende i studiekredse (Sløk 1986: 186; Schanz 2006: 13).⁴

Baggrunden for, at Det Humanistiske Fakultets ledelse valgte at oprette et institut for idéhistorie kan på den ene side forklares ved tidens fokus på dannelse i forbindelse med gymnasierreformen og ambitionen om tværfaglighed som et modspil til den stigende specialisering ved universitetet og på den anden side, at ideen om et idéhistorisk institut ikke mødte modstand fra det allerede eksisterende Institut for Filosofi, idet filosofiprofessor Justus Hartnacks institut koncentrerede sig om den analytiske filosofi og gerne lod andre om den kontinentale filosofi, historien og dannelsen (Sløk 1986: 184-87; Schanz 1992: 13). Det kan tilskrives disse omstændigheder samt den tilfældighed, at Sløk stod på god fod med Hartnack og samtidig var kommet i unåde på Teologi, at der blev oprettet et institut for idéhistorie i Århus (Sløk 1986: 155-59; Thomsen 2004). I København blev disciplinen aldrig institutionaliseret, men blev i en årrække varetaget af Svend Erik Stybe, der var ansat ved det filosofiske institut. Idéhistories rolle var fra begyndelsen at skabe faglig sammenhæng på et voldsomt ekspanderende fakultet, hvis antal studerende steg fra 1.557 i 1965 til 3.088 i 1969, og hvor der løbende blev etableret nye professorater og dertil knyttede institutter og uddannelser (Albeck 1978: 213-16).

Imodsætning til i Sverige, men i lighed med Norge, spillede videnskabshistorie ikke en stor rolle for idéhistorien i Danmark. Sløk var ikke interesseret i emnet, og Idéhistories placering på humaniora og det filosofiske og teologiske fokus betød, at der ikke var nogen særlig forbindelse til Institut for de Eksakte Videnskabers Historie, der var blevet oprettet i 1965 på Det Naturvidenskabelige Fakultet ved Aarhus Universitet med fysikeren Olaf Pedersen som professor (Koch 2000).

1970'erne: Institut for marxisme

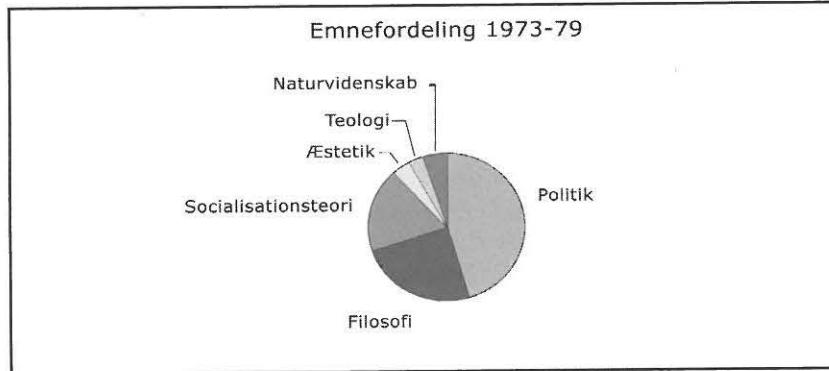
Umiddelbart efter Idéhistories etablering var man på afstand vidne til voldsomme studenteruagheder. I 1968 gik studerende på barrikaderne i en række vestlige lande og i København. De demonstrerede for større studerindflydelse på universiteterne. Bevægelsen kom i 1970 til Aarhus Universitet, hvor den socialistiske *Studenterfront*, der opfattede sig som den socialistiske revolutions frontløbere, demonstrerede imod 'professorvældet' og 1970-Styrelsesloven, der ikke blev opfattet som demokratisk nok (Lar-

sen 1978: 552-553). Idéhistorie fik en central placering i studenterrevolten, da Studenterrådets formand Mihail Larsen var studerende ved instituttet og blandt forgangsmændene i den marxistiske fagkritik. Selvom Sløk havde givet stor indflydelse til de studerende allerede før Styrelseslovens indførelse af studienævn og institutråd, kom det til konflikt mellem de marxistiske studerende og Sløk. Fagligt set handlede konflikten om, hvorvidt idéhistorie skulle være en klassisk (borgerlig) dannelsesdisciplin eller et hjemsted for marxistisk samfunds- og ideologikritik inspireret af Herbert Marcuse og den tyske Frankfurterskole. Mihail Larsen og hans allierede vandt magtkampen og besatte de fleste stillinger og stipendiater på instituttet i begyndelsen af 1970'erne. Denne faglige og politiske revolution på instituttet var mulig, fordi disciplinen endnu ikke havde en fast forankret tradition, som for eksempel på filosofi, hvor der var etableret en kanon af ufravigelige værker. Samtidig var Idéhistorie et lille institut med vide rammer. Således inviterede Sløk selv den tyske studenteroprører Rudi Dutschke til at undervise på stedet i 1971 (Sløk 1986: 184-88; Schanz 1992: 20, 25-26). Sløks åbenhed over for studenteroprøret og socialismen viste sig, som vi har set, at være en trojansk hest.

Ud over studenterrevolten blev Idéhistorie berømt for de gennemgange af Karl Marx' *Kapitalen*, som Hans-Jørgen Schanz påbegyndte i 1971, og sammes bestseller *Til rekonstruktionen af kritikken af den politiske økonomis omfangslogiske status* fra 1973 (4. opdag 1977), der blev hovedværket inden for den århusianske kapitallogik. Schanz fremførte denne som en tilbagevenden til Marx' generelle politisk-økonomiske teori, der ifølge Schanz var blevet forvansket og fragmenteret af postmarxismen. Værket blev udgivet på det socialistiske forlag Modtryk, der havde tætte forbindelser til instituttet. I forlængelse af kapitallogikken udgav den såkaldte 'firbande' bestående af Schanz, Hans Jørgen Thomsen, Lars-Henrik Schmidt og Jørgen Carlsen *Kapitalisme, behov og civilisation* (1980) og *Karl Marx og den moderne verden* (1984). Desuden blev Schanz' disputats *Træk af behovsproblematikkens idéhistorie med særligt henblik på Marx og Engels godtaget* og udgivet i 1981. Kapitallæsning var en fast del af Institut for Idéhistories læseplan indtil 1986. Studerende kom fra hele humaniora for at følge undervisningen i kapitallogik og marxisme, så instituttet var meget synligt på Aarhus Universitet, særligt i begyndelsen af 1970'erne. (Busck 1992: 61-63; Schanz 1992: 14-21; Larsen 1978: 552-57).

Studienævnet, der bestod af to lærere og to studerende, vedtog i 1972 en ny studieordning, der understregede transformationen fra et dannelses- til et marxistisk institut. Marx blev obligatorisk læsning og dominerede sammen med den franske strukturalisme, som Esbern Krause-Jensen underviste i. Venstreradikalismens fremtrædende stilling kan dokumenteres ved, at Marx var langt det populæreste emne i de studerendes frie opgaver i tiden

1973-79, og også de opgaver, der ikke beskæftigede sig med Marx direkte, var for størstedelens vedkommende skrevet ud fra marxistiske og materialehistoriske begrebs- og analyseapparater. Ud over Marx var Lenin blandt de yndede opgaveemner, en figur, der efter 70'erne forsvandt fuldstændigt fra de idéhistoriske opgaver. Næsten halvdelen af opgaverne i 70'erne havde et politisk eller samfundsteoretisk indhold (Grumsen et al 2007).



Figur 2. Emnefordeling af frie opgaver 1973-1979
(Grumsen et al 2007).

Grundet stridighederne tog Sløk orlov 1972-74. I denne periode rasede polemikken mellem marxisterne og professoren i dagspressen. Sløk angreb i kronikker i *Aarhus Stiftstidende*, *Weekendavisen* og *Politiken* det, han opfattede som totalitære tendenser hos universitetsmarxisterne: De kritiserede alt, bortset fra deres eget ideologiske ståsted, og indførte uddannelses- og forskningsmæssig ensretning, idet de indoktrinerede de nye studerende, ansatte deres meningsfæller som undervisere og antog hinandens afhandlinger. I marts 1974 revsede Sløk 1972-studieordningen. Ifølge Sløk betød den ensidige fokusering på Marx, der var den eneste obligatoriske forfatter, at Idéhistories faglige identitet blev ødelagt, da der ikke længere var en fundamental gruppe hovedværker, som man skulle læse. De studerendes frihed betød ifølge Sløk, at arbejdsgivere som gymnasier, højskoler og seminarier ikke vidste, hvad de fik, hvis de ansatte en idéhistoriker, ud over at han kendte til Marx. På denne måde, mente Sløk, blev over 200 idéhistoriestuderende reelt svigted af marxisterne på instituttet, der med 1970-Styrelsesloven i ryggen havde trumfet studieordningen igennem (Sløk 1973: 200-27; 1974a, 1974b).

Efter en fredsslutning med den daværende institutbestyrer Hans-Jørgen Schanz formidlet af rektor Svend Bundgaard i 1974 begyndte Sløk igen at undervise i blandt andet Kierkegaard, men han blandede sig ikke længere i

instituttets styring. I 1977 forlod han instituttet for at blive professor i Etik og Religionsfilosofi ved Det Teologiske Fakultet (Schanz 2006: 14; Amdisen, Pedersen & Riis (red.) 2006: 178-80).

Andre stemmer hørtes end marxisternes: Jes Bertelsen forskede og underviste i Freuds, Jungs, Reichs og Steiners psykologi samt i meditation 1971-82. En række af disse forelesninger blev udgivet under titlen *Dybdepsykologi I-IV* (1978-1983). Her ser man Bertelsens udvikling fra en teoretisk funderet psykoanalyse til en selvudviklende meditativ praksis, som han efter afskeden med instituttet i 1982 fortsatte ved Vækstcenteret i Nørre Snede. Mogens Wegener fortsatte sin undervisning inden for filosofi- og naturvidenskabshistorie. Samtidig forskede han i tidsbegrebets idéhistorie og skrev en række foredrag og artikler, der er samlet i den på eget forlag udgivne *I tidens løb I-VII* (1992). Her udfolder Wegener blandt andet en kritik af Einsteins relativitetsteori og moderne kosmologi. Wegeners position må i denne sammenhæng betegnes som uortodoks og marginaliseret inden for videnskabshistorien. I 1974 oprettede han et kursus om relativitetsteori i samarbejde med Institut for de Eksakte Videnskabers Historie (Læseplaner 1974-82). På trods af Wegeners interesse for naturvidenskabernes idéhistorie forblev det et perifert emne i de studerendes frie opgaver (Grumsen et al 2007).

Trots de marxistiske studerendes magtovertagelse i 1972 kom det i løbet af 1970'erne til adskillige konflikter mellem de socialistiske lærere og studerende. Den reviderede studieordning fra 1975 kostede mange sværdslag, og referater og skrivelser i forbindelse med institut- og fagudvalgsmøder afslører store problemer på instituttet. I marts 1976 truede Mihail Larsen, der nu var seniorstipendiat, med at gå af som institutbestyrer og studienævnsformand efter kritik af undervisningen, der af en gruppe studerende blev opfattet som alt for teoretisk og verdensfjern i forhold til det konkrete ønske om at solidarisere med arbejderne og fremme udviklingen af en socialistisk stat. Studenterpolitikeren og den senere lektor ved instituttet Ole Morsing skriver således i 1975: "Det det i øjeblikket drejer sig om er at kende så mange teoretiske marxistiske problemstillinger som muligt, uden overhovedet at knytte disse an til den aktuelle krise ..." (Skrivelse af 12.11.75).

Mihail Larsen gjorde alvor af sin trussel i 1977, da hans stipendiat ophørte, og han blev ansat på RUC. Herefter var Schanz, der havde været institutbestyrer adskillige gange siden 1974, stedets største autoritet. Der var nok af problemer at tage fat på: Kapitallogikken og marxismen var ved at miste sin appell til de studerende, det årlige nyoptag stagnerede på under 10, og den økonomiske krise betød, at ledige stillinger ikke blev genbesat. Således havde instituttet ingen professor og kun tre lektorer i 1978, og det klarede sig med stipendiater og løst ansatte for resten. I kampen for overlevelse var instituttet

i stand til løbende at skaffe sig mange fakultetsstipendier, således var Schanz på dette tidspunkt ansat i et 2-årigt seniorstipendiat (Albeck (red.) 1978: 236; Schanz 1992: 24-26).

Det gjorde ikke situationen lettere, at en gruppe anarkistiske studerende i 1979 angreb instituttets ansættelsespolitik og krævede, at tyskeren Peter Brückner, der var udsat for 'Berufsverbot' i hjemlandet, blev ansat som lektorvikar. Kun en stor diplomatisk indsats af Jørgen Carlsen, der var institutbestyrer i 1979, gjorde, at man nåede frem til et kompromis, der betød, at Brückner fik lov til at undervise i blandt andet neofascisme, samtidig med at tonen blev bedre på instituttets gange (Studentermøde 12.12.78; Institutrådsmøde 05.12.79). Carlsen kom i øvrigt til at spille en anden vigtig rolle fra 1986, da han blev forstander på Testrup Højskole. Han skabte op igennem 90'erne en stærk forbindelse mellem højskolen og instituttet ved at ansætte idéhistorikere, blandt andet Morsing og Peter Aaboe Sørensen, der sammen med Carlsen profilerede institutionen og disciplinen i Testrup.

1980'erne: Identitet og image

Første halvdel af 80'erne var præget af krisestemning. Det Humanistiske Fakultet havde økonomiske problemer, så alle institutter blev ramt af besparelser. Der blev skåret i de faste stillinger og lærerstabben på Idéhistorie skrumpede ind til tre, da Jes Bertelsen forlod instituttet og det blev klart, at hverken hans lektorat ellers Sløks professorat ville blive genbesat. I stedet blev der tilknyttet en adjunktvikarstilling og instituttet fik stadig en del kandidat- og seniorstipendiater (Schanz 1992: 26). Nedskæringerne i de faste stillinger betød også en nedskæring i timetal og undervisningsudbud, og samtidig kæmpede man med et stigende problem med at afsætte færdiguddannede idéhistorikere på arbejdsmarkedet. Dette satte diskussioner i gang om Idéhistories berettigelse og påvirkede naturligt nok søgningen til instituttet. I 1980 var instituttet nede på tre nyoptagne studerende (Grumsen et al 2007). Samtidig med at krisestemningen bredte sig på humaniora generelt, blev det klart, at Idéhistorie måtte legitimere sig selv som fag, både over for arbejdsmarkedet og over for kommende studerende.

I sin erindringsartikel fra 1992 skriver Schanz om 80'erne: "Der herskede en uehellig og ubehagelig kløft mellem, hvad der rent faktisk foregik ved instituttet [...] og så det betonmarxistiske image vi fik klæbet på os i offentligheden" (Schanz 1992: 28). Selvom Institut for Idéhistorie nød stor respekt inden for universitetets mure, opfattede omverdenen idéhistorikere som en samling benhårde dogmatikere (Schanz 1992: 24-25).

Instituttets studerende var opmærksomme på nødvendigheden af at ændre

instituttets profil og blandede sig heftigt i diskussionerne. I forårssemesteret tog studerende fra fagudvalget initiativ til et undervisningsforløb med titlen *Politisk student på 80ernes Humaniora – et projekt- og diskussionsseminar*. Af fagbeskrivelsen fremgår det, at diskussionsseminaret skulle fungere "som kulisse for de problemer som studenter (og lærere) er konfronteret med på den politiske scene – både på Idéhistorie og på Humaniora generelt." (Læseplan for forårssemesteret 1981: 3). Samme fagudvalg udsendte i marts 1981 en indkaldelse til et plenumsmøde under overskriften "Kære venner! Lokummet brander [sic]!" Her skulle humanioras fremtid og Idéhistories placering diskuteres "med henblik på at profilere de lidt større linier." (Skrivelse af 19.03.81).

Der blev i første halvdel af 80'erne gjort flere vigtige forsøg på at profilere Idéhistorie udadtil. Det vigtigste var oprettelsen af det første danske tidsskrift for idéhistorie, *Slagmark*, i 1983. I det første nummer hedder det: "De intellektuelle strides om ideer, men det er hverken stridigheder inde i hovederne eller slag i luften. De intellektuelles slagmark er f.eks. tidsskrifter. *Slagmark* er slagmarken!" (Hommelgaard 1983). *Slagmark* blev oprettet som en kritisk bastion, hvor intellektuelle kunne bekrige hinanden, men naturligvis også som et medie, hvorigennem instituttets forskning kunne komme ud til en bredere skare. I det redaktionelle forord til det første nummer blev der lagt vægt på, at de problemstillinger, der blev diskuteret i tidsskriftet, var problemstillinger, der trængte sig på flere forskellige steder i Europa. Det aktuelle og det internationale understregedes af, at tidsskriftet bragte oversatte artikler af Habermas og Lyotard.

Det første forsøg på at profilere instituttet over for kommende studerende kom i 1982, da Faglig Forening for Idéhistorie og Idéhistorisk Forening udsendte en avis i A3-format, som henvendte sig til unge, der stod for at skulle vælge uddannelse. Forsiden var knaldgul og præget af en ung mand, der tværs over siden malede teksten "Uni er noget opreklameret lort!" (Jespersgård 1982:1) med store bogstaver. Så var der i hvert fald lagt distance til det universitære snobberi som faget idéhistorie i visse kredse blev forbundet med som følge af Sløks noget elitære billede af en idéhistoriker som én, der er kaldet til sit fag og har sproglige færdigheder indenfor både tysk, engelsk, fransk, latin og græsk. Avisen forsøgte ikke at tegne et glansbillede af idéhistoriestudiet og humaniora generelt, tværtimod; det var de hårde facts om arbejdsløshed, nedskæringer og studiegæld, der blev lagt på bordet. Til gengæld kunne Idéhistorie tilbyde et frirum på humaniora, hvor den studerende selv kunne bestemme, hvad og hvordan der skulle læses, og hvor den studerende dermed fik mulighed for at dyrke sine interesser og udvikle sig personligt. Dette blev muliggjort gennem "landets mest liberale studieordning" (Jespersgård 1982:

2). Den Studieordning, der henvises til, er 1972-studieordningen, der var blevet revideret markant i 1975. Af begge studieordninger fremgik det, at der på grunduddannelsen (bifag) skulle aflægges sammenlagt fem eksaminer, to skriftlige og tre mundtlige, på baggrund af pensum. Pensum baserede sig på hovedværkslæsning inden for forskellige områder. Kant eller Hegel og Marx var obligatorisk læsning, mens økonomisk-politisk historie og historie- og videnskabsteori samt marxisme, strukturalisme, positivisme og hermeneutik var obligatoriske emner (Grumsen et al 2007).

I avisens fra 1982 diskuteredes det uheldige marxistiske image, som instituttet havde så svært ved at ryste af sig. I et interview udtaler førstearseleven Kirsten: "Jeg har også hørt utroligt mange ting før jeg startede. Det har rygte for at være "Marxismens Højborg" og at de mennesker, som render rundt heroppe, er totalt verdensfjerne og tror, de kan ordne verdens problemer teoretisk. Jeg synes, det rygte er lidt trist – sådan er det nemlig ikke nødvendigvis." Intervieweren Kresten, der er fjerdeårselev, supplerer med følgende: "Iøvrigt – og det vil jeg godt understrege – læser vi også andre teoretikere her på stedet. Det er en væsentlig del af instituttets hverdag, som vist nok ikke ret mange udenfor instituttet lægger mærke til" (Jespersgård 1982: 4-5). Dette imageproblem var særegent for Idéhistorie i Danmark. I Norge, hvor marxismen aldrig blev fagligt dominérende, oplevede idéhistorie en guldalder i 80'erne, hvor studenttallet tredobledes (Jespersgård 1982: 6; Enebakke 2005: 274-276)

Som supplement til marxismen blev idéhistorie i Århus lanceret som en "almen kritisk dannelse" i spændingsfeltet mellem historisk tradition og samfundsmæssige processer. Esbern Krause-Jensen fremstillede i 1982 Idéhistories opgave på følgende måde: "Jeg forestiller mig Idéhistorie og Institut for Idéhistorie som et endnu eksisterende modstandsfelt, der med hukommelsen og fantasien i behold kan og skal konfrontere samfundet med dets egen historie – og tvinge det til at se dets fremtid i øjnene" (Jespersgård 1982: 8).

Esbern Krause-Jensen døde i 1984, og hans lektorat blev overtaget af Lars-Henrik Schmidt. Samme år kom et andet tiltag, der skulle vende instituttets krise: udgivelsen af pjecen *Idéhistorie i rampeleyset. Synspunkter på faget idéhistorie – Bidrag til en uddannelsespolitiske diskussion*. Det var, ligesom avisens fra 1982, Faglig Forening for Idéhistorie, der stod bag pjecen. Hvor avisens forsøgte at sælge instituttet til kommende studerende, henvendte denne pjece sig mere bredt til "alle, der beskæftiger sig med eller blot har interesse for faget idéhistorie, enten det nu er som underviser, studievejleder, studerende eller som engageret privatperson" (Bennedsen et al 1984: 1-2). Pjecen diskuterede idéhistories rolle inden for forskellige uddannelsesinstitutioner: ungdomsuddannelser, gymnasieskolen og voksenuddannelser. Man genoptog 60'ernes diskussioner

om idéhistoriens betydning som et *dannelsesfag*, der med sin tværfaglighed kunne knytte de øvrige fag sammen, og vendte i denne forstand tilbage til Sløks oprindelige intention med faget og den oprindelige baggrund for oprettelsen af Institut for Idéhistorie.

Realiteten var, at idéhistorie ikke var blevet oprettet som selvstændigt fag i gymnasiet, hovedsageligt på grund af faggrupper som oldtidskundskab og religion, der viste modstand, fordi de følte deres position truet. Men der var stadig et ønske om, at idéhistorie skulle være en vigtig del af en gymnasial uddannelse. I 1984 var de interne diskussioner om instituttets identitet og om fremtidsudsigterne for færdiguddannede idéhistorikere tæt knyttet til spørgsmålet om idéhistories berettigelse som fag i gymnasieskolen. I institutrådet blev det således diskuteret, hvilke konsekvenser en reform af gymnasiets religions- og filosofundervisning skulle have for studieordningen på Idéhistorie (Institutrådsmøde 09.04.85), og i pjecen fra 1984 argumenterede Peter Øhrstrøm blandt andet for, at hvis idéhistorie skulle fungere som et tværfag, der kunne bygge bro mellem de enkelte fag i gymnasiet, måtte dette også gælde de matematiske og naturvidenskabelige fag, og der var dermed ikke blot brug for en idéhistorisk oprustning inden for gymnasieskolen, men også inden for instituttet selv: "idéhistorie-studiet på Århus Universitet [bør] ændres, så de studerende får indblik i de idéhistoriske perspektiver af de matematisk-naturvidenskabelige fag." (Bennedsen et al 1984: 40).

De mange diskussioner om instituttets identitet og om fagets placering i det øvrige uddannelsessystem førte til, at der blev vedtaget en ny studieordning i 1985, hvor blandt andet Øhrstrøms ønske om idéhistoriske perspektiver på matematisk-naturvidenskabelige fag blev indfriet. I 1985-studieordningen blev eksaminerne tilknyttet egentlige fag, hvor de hidtil havde været knyttet til et obligatorisk pensum. Disciplinen idéhistorie bestod nu af følgende tematiske områder: videnskabsteori, filosofihistorie, økonomisk, politisk og sociologisk teori, socialisationsteori, de æstetiske teoriens historie, naturvidenskaberne idéhistorie og den jødisk-kristne kulturtradition (Grumsen et al 2007). Med 1985-studieordningen blev idéhistorie igen det brede dannelsesfag, som Sløk intenderede ved instituttets oprettelse, og med indførelsen af den jødisk-kristne kulturtradition blev teologien igen en vigtig del af idéhistorien, omend det kun var påkrævet, at den enkelte studerende skulle beskæftige sig med *enten* naturvidenskaberne idéhistorie, æstetiske teoriens historie *eller* den jødisk-kristne kulturtradition. At man vendte tilbage til tanken om idéhistorie som et tværfagligt samlingspunkt på et spredt humaniora, viste sig også i politiske diskussioner om Idéhistories centrale rolle i tværfag, der samlede studerende fra hele fakultetet.

Vejen til den nye studieordning var ikke uden hindringer. Der blev fremstillet

utallige forslag til studieordningens indhold både fra undervisernes og de studerendes side, og diskussionernes bølger gik højt. Under et institutrådsmøde gik det så vidt, at studenterrepræsentanten, efter at fagudvalgets forslag var blevet stemt ned, truede med, at de studerende ville føre konfrontationspolitik og blokere en endelig vedtagelse af den nye studieordning. Dette var en reel mulighed, da styrelsесloven gav de studerende forholdsмæssig meget magt (Institutrådsmøde 15.05.85).

På trods af de mange uenigheder, ikke blot mellem undervisere og studerende, men også underviserne imellem, blev der alligevel vedtaget en ny studieordning i slutningen af 1985. En af de vigtigste ændringer fra den tidligere studieordning var, at Marx ikke længere var obligatorisk pensum, men marxismens æra på Institut for Idéhistorie var dog ikke helt slut. Der drosledes ned på kapitallæsningen og de marxistiske tekster, men de forsvandt ikke helt. Endnu i læseplanen fra 1988 nævnes Marx. Imidlertid var de studerendes interesse for Marx faldende, hvilket ses af, at der blev skrevet stadigt færre opgaver om ham i løbet af 80'erne. Samlet set inddrog kun 5,2 % af opgaverne i perioden 1980-89 Marx, mod 16,8 % i 70'erne, der er en enestående høj procentdel (se figur 4). I 80'erne var de populære temaer politik, socialisationsteori og filosofi, og det var fortrinsvis Kierkegaard, Foucault, Nietzsche og Rousseau, der fangede de studerendes interesse (Grumsen et al 2007). Dette kan forklares ved, at netop disse fire havde en fremtrædende plads i læseplanerne i perioden. Jens Erik Kristensen underviste i Foucault, og Kierkegaard blev præsenteret i en forelæsningsrække ved Ole Morsing, der igennem 80'erne, 90'erne og 2000'erne publicerede en række artikler om Kierkegaard (Institut for Idéhistorie 2003: 20-22) og i 1990 udgav bogen *Den sørrens Kierkegaard. Studier i lidenskab, bevidsthed og gentagelsen. Poetiske, filosofiske og religiøse læsninger*. Lars-Henrik Schmidt introducerede Nietzsche i flere forelæsningsrækker i første halvdel af 80'erne, ligesom han publicerede og redigerede flere artikler og bøger om Nietzsche (Institut for Idéhistorie 2003: 59-62). Både Nietzsche og Foucault er gentagne gange nævnt som en del af pensum i forbindelse med eksempelvis socialisationsteori. I 80'erne var netop socialisationsteori det område, inden for hvilket der blev skrevet flest opgaver. Faget havde da også en fremtrædende plads på instituttet allerede inden 1985-studieordningen, og de teoretikere, der blev nævnt i læseplanerne for faget, er stort set alle at finde blandt dem, der blev skrevet mange opgaver om i 80'erne. Ud over Nietzsche, Foucault og Rousseau drejer det sig om Freud, Marcuse, Schiller, Jung, Lacan og Weber (Læseplaner 1981-88; Grumsen et al 2007).

Socialisationsteori var Lars-Henrik Schmidts kerneområde. I 70'erne publicerede han en række bøger og artikler om marxistisk socialisationskritik, og i 80'erne kom kroppen og dens disciplinering i centrum for hans forskning

(Institut for Idéhistorie 2003: 59-61). Dette førte blandt andet til det Foucault-inspirerede værk *Lys, luft og renlighed – den moderne socialhygiejnes fødsel* (1986), som Schmidt skrev sammen med Jens Erik Kristensen. I 1987 udkom Schmidts disputats *Den sociale excorsisme eller den tabte umiddelbarhed – konstruktion af det sociale hos Rousseau og Nietzsche*. Samme år forlod han instituttet for at blive forskningsleder ved den humanistiske forskningsuddannelse og fra 1993 leder af Center for Kulturforskning ved Aarhus Universitet. Fra 1987 til 1994 var han udlånt og frikøbt fra instituttet, og han figurerede derfor officielt som ansat ved Institut for Idéhistorie, da han omkring 1990 udviklede sit metodologiske greb 'socialanalytik', der inddoptager elementer fra psykoanalyse, antropologi og socialfilosofi (Rus-programmer 1992-94; Schmidt 1990).

Som i 70'erne var det i 80'erne hovedsagelig Wegener, der tog sig af undervisningen i forløb om naturvidenskabernes idéhistorie, eksempelvis *De exakte videnskabers historie*, samt forløb, der behandlede den jødisk-kristne tradition, mens det især var Hans Jørgen Thomsen, der underviste i æstetikteori, særligt med udgangspunkt i Adorno fra Frankfurterskolen. Naturvidenskab, teologi og æstetik forblev dog perifere emner hos de studerende, idet de hver udgjorde under 10 % af de frie opgaver (Grumsen et al 2007). Hans Jørgen Thomsen publicerede en række artikler med fokus på æstetik i 80'erne (Institut for Idéhistorie 2003: 30-31), og i lighed med Schanz bevægede hans forskning sig fra kapitallogik og marxisme til en bredere modernitetskritik inspireret af Frankfurterskolen og dens nyere, mere liberale og oplysningsvenlige efterfølger Habermas. Omdrejningspunktet for Thomsens forskning var modernitet og eksistentialisme; dette kom til udtryk i disputatsen og hovedværket fra 1988 *Frihed og Kontingen. Træk af modernitetserfaringernes historie og betydning*.

Et pejlemerke for Schanz' forskningsmæssige udvikling i 80'erne er *Forandring og balance – refleksioner over metafysik og modernitet* (1990), hvor den materialistisk baserede kapitallogik afløses af en større åbenhed over for metafysik. Denne vending hos Schanz tog udgangspunkt i tolkninger af Adorno, Horkheimer, Wittgenstein, Heidegger og Løgstrup, der alle i Schanz optik kan siges at bringe modernitet og metafysik i ny forbindelse med hinanden i det 20. århundrede.

Internationalt var det Schanz' og Schmidts forskning, der vandt størst opmærksomhed. Schanz blev oversat til svensk og finsk, mens Schmidt derudover fik udgivet sine aktualiserende læsninger af Nietzsche og Rousseau på engelsk og tysk hos henholdsvis Akademisk Forlag og Aarhus Universitetsforlag, samt enkelte artikler på fransk (Institut for Idéhistorie 2003: 22-29, 58-62). Generelt må det dog konstateres, at instituttets forskning gennem hele den behandlede periode fortrinsvis var rettet mod den intellektuelle offentlighed og det akademiske miljø i Danmark og til dels Norge. Herhjemme spillede idé-

historikere en stor rolle i den filosofiske og kulturelle debat og som øjenåbnere for nye tanker fra udlandet, særligt Tyskland og Frankrig. Et blik på *Slagmarks* indhold bekræfter dette.

1990'erne: Selvstændighed eller sammenlægning?

I 1989 blev det klart, at Det Humanistiske Fakultet ligesom i begyndelsen af 80'erne ville blive utsat for kraftige nedskæringer med virkning fra 1990. Nedskæringerne ville gå hårdest ud over de mindste institutter, de såkaldte ”småfag”, og medførte, at Direktoratet for de Videregående Uddannelser i en skrivelse fra april 1989 antydede en mulig fremtidig sammenlægning af Institut for Filosofi og Institut for Idéhistorie (Institutrådsmøde 19.04.89). Dette blev begyndelsen på to et halvt års diskussioner om og planlægning af en reel sammenlægning.

Skønt det Humanistiske Fakultet ikke på noget tidspunkt gav direkte påbud om en sammenlægning, omtaltes sammenlægningen som et fakum i dekanens skrivelser. I institutrådet ved Idéhistorie anså man en sammenlægning for at være uundgåelig. Som udgangspunkt ville man ikke modarbejde den, men man udskød afgørelsen og afventede, at Filosofi skulle tage stilling (Institutrådsmøder 06.06.89 og 01.11.89).

I foråret 1990 fremlagde dekanen for det Humanistiske Fakultet, Ole Høiris, de nye retningslinjer udstukket af direktoratet: alle fag, der ikke havde et minimumoptag på grunduddannelsen på 25, og minimum seks-syv VIP-ansatte ville blive anset for at være ’småfag’, og disse fag skulle samles ét sted i landet. Ville man bevare et filosofisk fagområde ved Aarhus Universitet, var en sammenlægning eneste udvej. Det blev dermed antydet, at en sammenlægning af institutterne var et alternativ til en decideret nedlægning. Direktoratet ønskede, at sammenlægningen skulle udforme sig som én fælles grunduddannelse med ét optag, men med forskellige idéhistoriske og filosofiske linjer (Skrivelse af 23.03.90). Institutrådet ved Idéhistorie ville ikke sammenlægges under de forelagte vilkår og resultatet blev, at man over for dekanen argumenterede for, at man i nær fremtid ville nå de påkrævede 25 nyoptagne, og at man, når man iberegnede stipendiater, lå omkring de seks-syv VIP ansatte.⁵ I et brev til dekanen argumenterede Hans-Jørgen Schanz på instituttets vegne endvidere med følgende: ”Ud over disse punkter, må vi gøre opmærksom på, at Institut for Idéhistorie er det eneste af sin art i Danmark. I den sammenhæng kan det oplyses, at idéhistorie overalt i de øvrige nordiske lande udbygges som selvstændigt fag” (Institutrådsmøde 04.04.90; skrivelse af 16.05.90). For at redde instituttets selvstændighed blev der kastet et blik mod det øvrige Norden, og det blev slæt fast, at det udmærkede samarbejde, der allerede eksisterede mellem Institut for Filosofi og Institut for Idéhistorie, netop fun-

gerede, fordi ingen af institutterne var truet på deres identitet og tradition, og at netop identiteten og traditionen ville glide ud, hvis det kom til en sammenlægning. Denne sidste bemærkning kan forekomme mærkværdig, når man tager i betragtning, at instituttet hele sin historie igennem netop har været karakteriseret ved en *manglerende* tradition og en *bevidsthed* om denne mangel.

På trods af denne avisning af en sammenlægning modtog instituttet i løbet af efteråret en række skrivelser fra henholdsvis undervisningsministeriet og fakultetet, hvoraf det dels fremgik, at en sammenlægning var en forudsætning for, at instituttet kunne få opslået det professorat, det var blevet lovet, og dels, at fakultetet anså det for fuldstændigt urealistisk, at institutterne skulle blive accepteret som selvstændige småfag (Skrivelse af 16.08.90; Institutrådsmøder 03.10.90 og 07.11.90). Endnu engang forekom sammenlægningen at være uundgåelig og i november 1990 vedtog institutrådet at acceptere en formel sammenlægning. Der nedsattes et fællesudvalg bestående af undervisere og studerende ved de to institutter til at udarbejde et forslag til, hvordan sammenlægningen kunne tage sig ud (Institutrådsmøde 07.11.90). I april 1991 fremlagde fællesudvalget sine resultater, hvori det blandt andet hed, at ”etableringen af et fællesinstitut som ramme om og grundlag for disse to uddannelser, ikke blot er meningsfuld, men tillige rummer sådanne muligheder for samarbejde, gensidig støtte og inspiration, at der – uafhængigt af det ydre pres, de to institutter har været utsat for i denne sag – foreligger særlige og gode grunde til at beslutte sig for et sådant fællesinstitut” (Skrivelse af 25.04.91). Det vigtigste argument for sammenlægningen var, at begge institutter lå under de normerede seks-syv VIP-ansatte, og at fakultetets økonomi ikke så ud til at levne mulighed for, at antallet ville kunne forøges. Ved det efterfølgende institutrådsmøde ved Institut for Idéhistorie skred man, efter en diskussion af fordele og ulemper ved sammenlægningen, til afstemning. Forinden meldte de studerende ’time out’ for at diskutere indbyrdes. Afstemningen endte med seks stemmer imod, fem stemmer for og to blanke stemmer. Således forkastedes forslaget om sammenlægning af de to institutter, idet de studerende ved Institut for Idéhistorie valgte at stemme imod en sammenlægning på trods af, at de ansatte stort set var enige om, at den burde finde sted. Hans Jørgen Thomsen var eneste undtagelse – han valgte at stemme blankt.

Et enigt institutråd ved Institut for Filosofi vedtog et par uger efter, at de var for en sammenlægning af de to institutter. I september 1991 kom den endelige afgørelse fra det Humanistiske Fakultet: Fakultetet ville ikke påvinge institutterne sammenlægning, så længe det ene institut var imod. I referatet af Institutrådsmødet 12.09.91 kan man således læse: ”Sagen om sammenlægningen af filosofi og idehistorie er dermed definitivt slut. Kun et eksternt krav udefra kan afstedkomme en genoptagelse af sagen. Fakultetsrådet ser ingen grund

til at meddele dette til undervisningsministeriet” (Institutrådsmøde 12.09.91). Hermed var 90’ernes vigtigste fagpolitiske diskussion på Det Humanistiske Fakultet i Århus lukket ned. Kravet om en genoptagelse af sagen om sammenlægning kom først i foråret 2001, ikke udefra som spået, men fra dekanatet.

I 1995 blev der vedtaget en ny studieordning, der indebar, at de studerende nu skulle følge mindst *to* af de tre fag: de jødisk-kristne ideers historie, de æstetiske ideers historie og naturvidenskabernes historie og kultur, hvor det i 1985-studieordningen kun havde været obligatorisk at have ”indgående kendskab” til ét af felterne. Hermed prioriterede man disciplinens bredde over de studerendes mulighed for specialisering inden for et enkelt område. Med 1995-studieordningen indførtes der flere valgfrie fag, der gjorde de studerende mindre afhængige af de faste fag i deres valg af opgaveemner, men reelt var der ikke den store forskel på de temaer, de studerende skrev opgaver om før og efter 1995 (Grumsen et al 2007; Studieordning; 1995). Den vigtigste ændring med 1995-studieordningen var indførelsen af faget ’Logik og argumentationsteori’. Med dette fag sikredes kandidater med hovedfag i idéhistorie undervisningskompetence i faget filosofi i gymnasiet. Om dette havde indflydelse på, at antallet af nyoptagne studerende voksede markant netop fra efteråret 1995 med 39 nyoptagne (mod 28 året før) er svært at sige. Ét står i hvert fald klart: fra 1995 voksede optaget af studerende fortsat og instituttets økonomi forbedredes. Det blev populært at læse idéhistorie, og hvor man i 1990 havde 18 nyoptagne studerende, nåede man i 1998 helt op på 70 nyoptagne (Grumsen et al 2007). Succesen faldt sammen med de store studenterårgange, en voksende interesse for humanistiske emner og mange populære udgivelser om filosofi. Lærerstaben voksede i takt med de gunstige konjunkturer. I 1992 blev Schanz udnævnt til professor, og instituttets bemanding kulmineerde med otte fastansatte undervisere ved overgangen til det nye årtusinde.

I 90’erne var det fortsat Nietzsche, Kierkegaard, Foucault og Rousseau, der var de populärerste forfattere blandt de studerende, men Foucault gled langsomt i baggrunden til fordel for Kant, der blev promoveret af Morten Hauge Jeppesen, som var blevet fastansat i 1996. Emnemæssigt var det i høj grad filosofi og filosofihistorie, de studerende fattede interesse for på bekostning af socialisationsteori og de politiske ideers historie. Antallet af opgaver om theologiske og æstetiske emner steg i 90’erne efter disse fags opprioritering i studieordningerne i 1985 og 1995, men ingen af emnerne udgjorde mere end 10 % af de frie opgaver (Grumsen et al 2007). Dorthe Jørgensen, der blev fastansat i 1995, var med sin forskning i æstetik og metafysik med til at skabe interesse for de æstetiske og jødisk-kristne ideers historie. I 2003 publicerede hun første del af sin disputats under titlen *Skønhedens metamorfose – De æstetiske ideers historie* (anden del udkom i 2006 som *Historien som værk. Værkets historie*).

Naturvidenskabernes idéhistorie fik mere luft under vingerne i 2000 efter fastansættelsen af Peter C. Kjærgaard, der satte feltet på dagsordenen igennem forskning, undervisning og konferencer. Kjærgaard skabte et samarbejde med Institut for Videnskabshistorie ved Det Naturvidenskabelige Fakultet om en suppleringsuddannelse (2002) og det af Carlsbergfondet finansierede forsknings- og bogprojekt *Dansk naturvidenskabs historie* (2001-06), der markerede en begyndende interesse for nationale emner blandt idéhistorikere.

Det nye årtusinde: Afvikling og udvikling

I år 2000 oplevede Det Humanistiske Fakultet igen en alvorlig økonomisk krise, der fik dekan Bodil Due til i marts 2001 at kræve en tilbundsgående ændring af hele fakultetets organisering, der først og fremmest indebar en kraftig reduktion i antallet af institutter. Det var ikke kun økonomien, der talte for en omorganisering af fakultetet. Ifølge dekanen var der fra folketings og ministeriets side et ønske om større fleksibilitet, større evne til omstilling og mere villighed til samarbejde institutionerne imellem. Arbejdsgangen var blevet for træg på mange institutter; man hang fast i gamle traditioner og trængte til et incitament til at tænke i nye baner (Dekanatet 30.03.01; Hellesdatter Jacobsen 2004). Da de endelige sammenlægninger blev afsluttet i foråret 2004, var Det Humanistiske Fakultets 23 institutter reduceret til syv. Filosofi og Idéhistorie var blandt de sidste institutter, der blev sammenlagt, hvilket i første omgang skyldtes en indådt modstand mod sammenlægning. De studerende ved Institut for Idéhistorie frygtede, at Idéhistorie med sammenlægningen ville miste sin identitet og autonomi. Som en studerende formulerede det i institutbladet: ”Det var ikke svært at forestille sig skrækscenariet, hvor idéhistorie blev til en retning under en kandidatgrad på filosofi”, en situation, hvor idéhistorien ville fungere som ”chokoladeovertræk, der skal kamuflere, at kagen inden i er rørt sammen af filosofiske ingredienser alene” (Karlsson 2004). Ligesom i de tidlige 90’eres diskussioner var det spørgsmålet om bevaringen af de faglige særegenheder, der gjorde sig gældende: ”Udfordringen bliver at bevare og udvikle en idéhistorisk faglighed, måske endda idéhistoriske traditioner (samt i parentes bemærket ikke mindst et idéhistorisk studiemiljø) selvom Institut for Idéhistorie ikke længere eksisterer” (Hellesdatter Jacobsen 2004).

Det var imidlertid ikke kun modstand mod sammenlægning som sådan, der forsinkede processen. Da man indså, at en sammenlægning var uundgåelig, opstod der interne diskussioner om, *hvilket* institut man skulle lægges sammen med. I betragtning af at en sammenlægning af Institut for Filosofi og Institut for Idéhistorie tidligere havde været på tale, lå det lige for, at det var disse institutter, der skulle splejes, men Institut for Historie var også en mulighed.

Ikke blot mentalt og fagligt, men også geografisk set befandt Institut for Idéhistorie sig på dette tidspunkt midt imellem Institut for Filosofi og Institut for Historie, idet disse to institutter havde hjemme på henholdsvis 2. sal og stueetagen i bygning 328, hvor Institut for Idéhistorie huserede på 1. sal.

Den egentlige diskussion om hvorvidt man skulle sammenlægges med Filosofi eller Historie, må i bund og grund ses som en diskussion om, hvor Idéhistories faglighed lå. Groft sagt var spørgsmålet: Er vi historikere eller filosoffer? Man var udmærket klar over, at sammenlægningen ville være med til at tegne instituttets profil fremover; at det var to forskellige signalværdier, der lå i navnene ”Institut for Filosofi og Idéhistorie” og ”Institut for Historie og Idéhistorie”. Set fra de studerendes synspunkt ville en sammenlægning med Institut for Historie gøre problemerne med at bevare den faglige særegenhed knap så presserende, idet det, alt andet lige, over for udenforstående ville være nemmere at hævde en forskel i genstandsfelt mellem Idéhistorie og Historie end mellem Idéhistorie og Filosofi. Dette betød dog ikke, at de studerende var enige om, hvor instituttet hørte til. Ud over Historie, hvor majoriteten i sidste ende ikke ønskede en sammenlægning med Idéhistorie, var der også kontakt med Nordisk Institut.

I sidste ende blev det ”Institut for Filosofi og Idéhistorie”, der løb af med sejren. Den 1. februar 2004 blev Institut for Idéhistorie nedlagt, 37 år efter dets oprettelse. Ved receptionen drak man gravøl og gik derefter over til champagnen for at fejre det nye institut: Institut for Filosofi og Idéhistorie. I sommeren 2005 flyttede Institut for Filosofi og Idéhistorie til Nobelparken og en ny æra begyndte; hermed var ikke kun de institutionelle, men også de geografiske rammer for disciplinen idéhistorie ændret.

De organisatoriske forandringer til trods var der ganske stor kontinuitet i de studerendes interesser. I 2000'erne lå de først og fremmest inden for filosofi og socialisationsteori.

At socialisationsteori atter blev et populært opgaveemne ses også ved, at sociologer og samfundsteoretikere som Ulrich Beck, Anthony Giddens og Zygmunt Bauman, samt gamle kendinge som Nietzsche, Freud, Foucault og Kant, der år efter år var pensum i to-semestersfaget socialisationsteori, alle figurerer på top-ti over de meste nævnte personer i opgavetitler i perioden 2000-2004. Skønt der ikke var noget krav om, at de frie opgaver skulle skrives inden for det i undervisningen gennemgåede pensum, har det altså, i hvert fald for faget socialisationsteoris vedkommende, været tilfældet. De studerende har generelt skrevet opgaver om det, de er blevet undervist i. Der blev endvidere skrevet mange opgaver om Kierkegaard i perioden, hvilket ligeledes kan henføres til, at Kierkegaard oprådte i adskillige undervisningsforløb i årene 2000-2004. (Grumsen et al 2007; læseplaner fra perioden 2000-2004).

Emnefordeling 2000-04



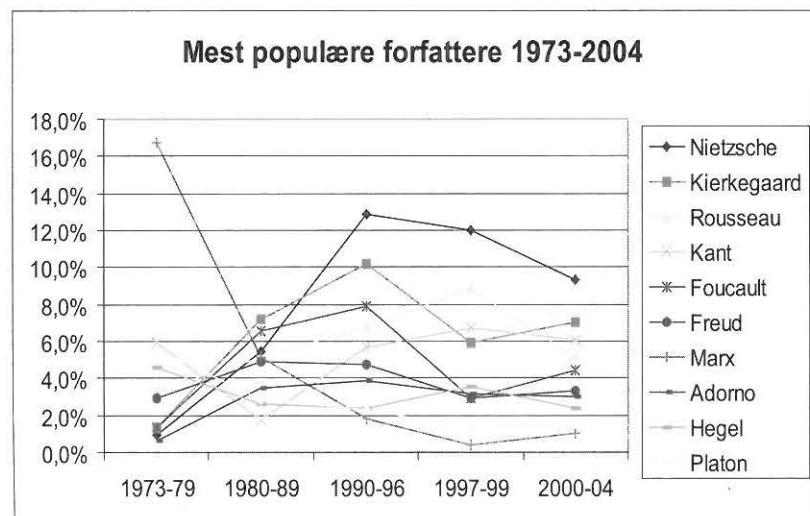
Figur 3. Emnefordeling af de frie opgaver 2000-2004
(Grumsen et al 2007).

Konklusion

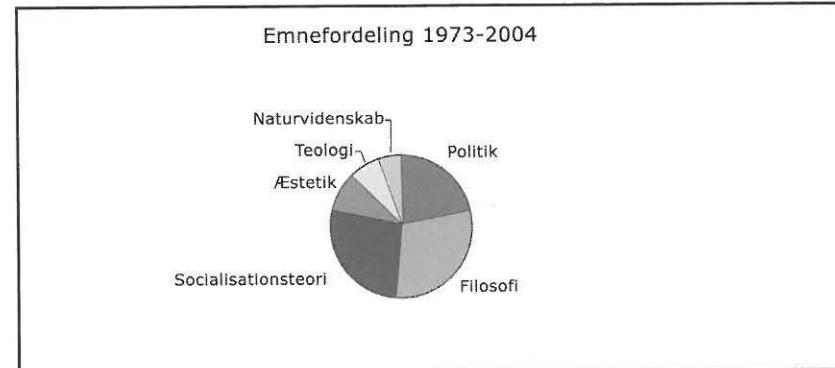
Fra Idéhistories institutionalisering i Danmark i 1967 til sammenlægningen med Filosofi i 2004 oplevede instituttet en del organisatoriske og faglige kriser. Manglen på tradition i form af en fast forankret identitet betød en følsomhed over for politiske og faglige nybrud og medførte, at enkeltpersoner fik afgørende indflydelse på, hvilken form for idéhistorie, der blev bedrevet, og hvad disciplinen omfattede. Omkring 1970 tog marxisterne anført af Mikhail Larsen og Hans-Jørgen Schanz magten efter polemik med professor Slok, og samfundskritikken fik førsteprioritet. Godt ti år senere, da marxismens faner var ved at blegne både politisk og fagligt, søgte man at gøre den teoretiske bredde større og legitimere sig ved at byde sig til over for gymnasieskolen. Da den økonomiske krise kradsede på humaniora omkring 1990, arbejdede de ansatte for en sammenlægning med Filosofi, der rent fagligt ikke stod langt fra Idéhistorie. Først i 2004 blev en sammenlægning gennemført. På dette tidspunkt havde instituttet reorganiseret sig fagligt med en bred udannelse, der inkluderede naturvidenskab, teologi og æstetik som væsentlige dele af idéhistorien. Sloks tværfaglige og almændannende sigte blev således relanceret, men i en pragmatisk form, der var mere opmærksom på arbejdsmarkedet. Det aktualiserende og kritiske perspektiv var dog fortsat fremtrædende i problematiseringer af civilisation, globalisering og arbejdsmarked. Et gennemgående træk i den faglige diskussion har gennem hele instituttets levetid netop været forholdet mellem dannelse og kritik. Skal idéhistorie varetage traditionerne i samfundet og kulturen eller gøre op med dem?

De studerendes afgørende indflydelse er et andet generelt træk ved instituttets historie. I begyndelsen af 70'erne skabte de et marxistisk institut, i 80'erne spillede de en vigtig rolle i disciplinens nyorientering, og i 1991 forhindrede de en sammenlægning med Filosofi. Når det kommer til de studerendes emnevalg i de frie opgaver, afspejlede de dog langt hen ad vejen undervisernes interesser. Marx og politik dominerede i 70'erne, mens tiden fra 80'erne til 2004 var præget af filosofi og socialisationsteori med tænkhæreter som Kierkegaard, Nietzsche og Foucault i førersædet. En væsentlig kontinuitet på instituttet gennem hele dets historie er prioriteringen af det kritiske blik, både politisk og fagligt. Det er symptomatisk, at man blandt de mest populære forfattere finder civilisationskritikere som Foucault og Rousseau samt mistankens hermeneutikere Marx, Freud og Nietzsche.

I et komparativt perspektiv er lighederne mellem dansk og norsk idéhistorie påfaldende. Begge steder blev disciplinen institutionaliseret som et supplement til en dominerende analytisk filosofi, og man havde et internationalt fokus på de klassiske værker. Dette var rådende i hele perioden og står i modsætning til disciplinen i Sverige, hvor videnskabshistoriske og nationale emner dominerede. Norsk idéhistorie har dog inden for de seneste år taget en drejning i retning af det lokale og nationale. Måske peger dette nummer af *Slagmark* i samme retning for Danmarks vedkommende?



Figur 4. Mest benyttede forfattere i frie opgaver 1973-2004 i relative tal
(Grumsen et al 2007).



Figur 5. Emnefordeling af de frie opgaver 1973-2004
(Grumsen et al 2007).

Ingen af de andre skandinaviske lande var vidne til et marxistisk hegemoni i samme grad som Danmark var i 70'erne. Norsk idéhistorie havde som den danske en modernitetskritisk tilgang, men marxisme og kapitallogik blev aldrig rådende. I stedet spillede hermeneutik en stor rolle i 70'erne, mens civilisationskritikere som Freud, Nietzsche og Foucault var populære i 80'erne og 90'erne som i Danmark. Det er påfaldende, at Institut for Idéhistories krise i Danmark i begyndelsen af 80'erne falder sammen med fagets ekspansion i Norge, hvor de studerende begyndte at strømme ind. En væsentlig forklaring på denne forskel er det danske fags problemer i forbindelse med udfasningen af den marxistiske kapitallogik, der havde været afgørende for instituttets succes i 70'erne. Da marxismen mistede sin appell til de unge i begyndelsen af 80'erne, kæmpede instituttet i Århus med imageproblemer, og idéhistorie blev først et populært fag igen omkring 1995.

Historien om disciplinens institutionalisering i Skandinavien viser i hvor høj grad, der har været tale om en kontingent proces styret af enkeltpersoner som Sløk og Schanz i Danmark, Winsnes og Berg Eriksen i Norge og Nordström i Sverige. De har, sammen med institutternes øvrige ansatte og de studerende, ført idéhistorie ud i praksis og derved defineret, hvad idéhistorie er.

Selvom samfundsmæssige strukturer og kulturelle tendenser har spillet en væsentlig rolle i idéhistories institutionalisering og udvikling, så afgøres fagets skæbne i sidste ende af de enkelte personer på instituttets gange. Som Hans Jørgen Thomsen skriver i indledningscitatet: "Det bestemmes af agenterne, som taler deres skæbne frem i fortalte historier".

Noter

¹ Vi vil gerne takke Gry Vissing Jensen, Bodil Sandegaard og Laura Søvsø Thomsen for godt samarbejde i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten (Grumsen et al 2007), der inspirerede os til at skrive denne artikel.

² Tallene er fra Aarhus Universitets årsberetninger. De er opgjort pr. oktober hvert år. Ved 'nyoptagne' er kun medtaget studerende, der lige er begyndt på universitetet, dvs. immatrikulerede. Det betyder, at studieskiftere, enkeltfags-, bifags- og suppleringsfagsstuderende ikke er talt med. Antallet af nye studerende ved instituttet hvert år er derfor betydeligt højere end antallet af 'nyoptagne'. Det har ikke været muligt at fremskaffe en samlet opgørelse over nye studerende (Grumsen et al 2007). Til belysning af dette kan det nævnes, at der på institutrådsmødet 01.09.82 blev opgjort, at antallet af nye studerende var 20, heraf 10 rus, 9 studieskift og 1 udenom adgangsbegrænsning. Ifølge årsberetningen for 1982 var antallet af immatrikulerede i 1982 til gengæld kun 8.

³ Vidar Enebakk (2005) påpeger, at idéhistories institutionalisering i Norge som en modpol til den videnskabeligt inspirerede logiske positivisme har resulteret i en afvisende holdning over for naturvidenskaberne, der stadig råder hos norske idéhistorikere i dag. Winsnes' antagonistiske skelnen mellem den humanistiske kultur og 'maskinkulturen' sættes af Enebakk op imod Nordströms succesfulde forsøg på at integrere de to kulturer i svensk idéhistorie. Enebakk beklager udgrænsningen af videnskabshistorien i norsk idéhistorie og argumenterer for, at "Etableringen av faget i Sverige kan derfor fungere som en kontrast og et korrektiv til den norske fagtradisjonen" (Enebakk 2005: 281).

⁴ For mere om henholdsvis Sløks forfatterskab og hans syn på idéhistorie se Am-disen, Pedersen & Riis (red.) 2006 og Sløk 1968.

⁵ For efteråret 1989 er der registreret 10 nyoptagte. Det steg ganske rigtigt; til 18 i 1990 og 23 i 1991 (Grumsen et al 2007).

Litteratur

- Albeck, Gustav (red.) (1978): *Aarhus Universitet 1928-1978*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Amdisen, Paw H, Pedersen, Lars Gorzelak & Riis, Morten (red.) (2006): *Et menneske lades ikke i ro – facetter af Johannes Sløks forfatterskab*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Andersson, Nils & Björck, Henrik (red.) (1999): *Vad är idéhistoria? Perspektiv på ännnets identitet under sextio år*, Stockholm: Symposion.
- Arntzen, Sven & Christensen, Otto M. (red.) (2003): *Hvor kommer idéhistorien fra? – Tematiske og teoretiske brytninger i idéhistoriefaget*, Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Bennedsen et al (red.) (1984) *Idehistorie i rampehyset. Synspunkter på faget idehistorie – Bidrag til en*

uddannelsespolitisk diskussion, Århus: Idéhistorisk Institut.

Berntzen, Lars & Petersen, Truls (red.) (2004): "Idéhistoriens egenart", *Arr*, nr. 4, s. 1-93.

Bertelsen, Jes (1978-83): *Dybdepyskologi I-IV*, København: Borgen.

Busck, Steen (1992): "Autoriteter", s. 58-64 i Sandra Hansen et al (red.): *Jubilæumsskrift 25 års idéhistorie*, Århus: Slagmark.

Carlsen, Jørgen et al (1980): *Kapitalisme, bebov og civilisation I-II*, Århus: Modtryk.

Carlsen, Jørgen et al (1984): *Karl Marx og den moderne verden*, København: Gyldendal.

Dekanatet (2001): *Dekanatets opлаг om forslag til ændring af fakultetets struktur og organisering, Fredag 30. marts 2001* på <http://www.hum.au.dk/fak/filarkiv/fakraad/010402/strukturenplaeg.pdf>.

Enebakk, Vidar (2004): "Vitenskapshistoriens veiskiller", *Arr*, nr. 4, s. 59-81.

Enebakk, Vidar (2005): "Den norske idéhistoriens idéhistorie", *Nytt Norsk Tidsskrift*, nr. 3, s. 271-86.

Eriksen, Tore & Kjærgaard, Peter C. (2001): "Quentin Skinner – fra idéhistorie til intellektuel historie", *Slagmark*, nr. 33, s. 11-22.

Eriksson, Gunnar (1984): "After 1932: The Nordström Tradition", s. 48-60 i Tore Frängsmyr (red.): *History of Science in Sweden – The Growth of a Discipline*, Uppsala: Uppsala Studies in History of Science 2.

Frängsmyr, Tore (1983): "Johan Nordström och Lärdomshistoriens etablering i Sverige", *Lycnos* 1983, s. 131-49.

Frängsmyr, Tore (1984): "The Establishment of History of Science in Sweden", s. 25-47 i Tore Frängsmyr (red.): *History of Science in Sweden – The Growth of a Discipline*, Uppsala: Uppsala Studies in History of Science 2.

Frängsmyr, Tore (2001): "Idéhistorie eller ideernes funktion i historien", *Slagmark*, nr. 33, s. 51-56.

Grafton, Anthony (2006): "The History of Ideas: Precept and Practice, 1950-2000 and Beyond", *Journal of the History of Ideas*, vol. 67, nr. 1, s. 1-32.

Grumsen, Stine et al (2007) (under udgivelse): *Idéhistories historie – en statistisk undersøgelse med udgangspunkt i frie opgaver afleveret på Idéhistorie 1973-2004*, Århus: Afdeling for Idéhistorie.

Hellesdatter Jacobsen, Gro (2004): "Institut for Idéhistorie 1967-2004", *Tingen - Afdelingsblad for Idéhistorie*, nr. 2, forår, Århus: Afdeling for Idéhistorie.

Hjermitslev, Hans Henrik et al (red.) (2005): *Semikolon* nr. 11: *Metodedebat*.

Hommelgaard, Erling (red.) (1983): *Slagmark*, nr. 1, inderseite af omslag.

Institut for Idéhistorie (2003): *Publikationsliste 31.12.2003*, Århus: Aarhus Universitet.

Jespersgård, Erik (red.) (1982): *Uni er noget oprekklameret lort!*, Århus: Faglig Forening for Idéhistorie og Idéhistorisk Forening.

Jørgensen, Dorthe (2003): *Skønhedens metamorfose – De æstetiske idéers historie* (disputats), Odense: Odense Universitetsforlag.

Jørgensen, Dorthe (2006): *Historien som værk. Værkets historie* (disputats), Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Karlsson, Rasmus (2004): "Endelig sammenlægning eller Was ist hier mit dem institut passiert?", *Tingen - Afdelingsblad for Idéhistorie*, nr. 2, forår, Århus: Afdeling for Idéhistorie.
- Kelley, Donald R. (2005): "Intellectual History in a Global Age", *Journal of the History of Ideas*, vol. 66, nr. 2, s. 155-167.
- Kjærgaard, Peter C., Kragh, Helge, Nielsen, Henry, Nielsen, Kristian Hvidtfelt (red.) (2005-06): *Dansk Naturvidenskabs Historie I-IV*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Koch, Carl Henrik (2000): "Olaf Pedersen", *Det Kongelige Videnskabernes Selskabs Oversigt over Selskabets Virksomhed*, København: C. A. Reitzels Forlag, s. 361-77.
- Kragh, Helge (1999): "Temaer fra videnskabshistoriens historie", *Slagmark*, nr. 28-29, s. 7-24.
- Larsen, Mihail (1978): "Studenterne ved Aarhus Universitet", s. 535-558 i Gustav Albeck (red.): *Aarhus Universitet 1928-1978*, Århus: Universitetsforlaget i Aarhus.
- Morsing, Ole (1990): *Den sørens Kierkegaard. Studier i lidenskab, bevidsthed og gentagelsen. Poetiske, filosofiske og religiøse læsninger*, København: Anis.
- Nielsen, Henry, Nielsen, Kristian Hvidtfelt & Thomsen, Marie Louise (2006): "Vidensproduktion som kompletst socialt system", s. 25-37 i Henry Nielsen & Kristian Hvidtfelt Nielsen (red.): *Dansk Naturvidenskabs Historie, bind 4: Viden uden grænser 1920-1970*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Schanz, Hans-Jørgen (1973): *Til rekonstruktionen af kritikken af den politiske økonomis omfangslogiske status*, Århus: Modtryk.
- Schanz, Hans-Jørgen (1981): *Træk af bebovsproblematikkens idéhistorie med særligt henblik på Marx og Engels* (disputats), Århus: Modtryk.
- Schanz, Hans-Jørgen (1990): *Forandring og balance – refleksioner over metafysik og modernitet*, Århus: Modtryk.
- Schanz, Hans-Jørgen (1992): "I anledning af 25 års jubilæet: Om instituttets historie", s. 9-29 i Sandra Hansen et al (red.): *Jubileumsskrift 25 års idéhistorie*, Århus: Slagmark.
- Schanz, Hans-Jørgen (2001): "Intellektuel historie som genre og disciplin", *Slagmark* nr. 33, s. 67-78.
- Schanz, Hans-Jørgen (2006): "Sløk – nogle personlige erindringer omkring Institut for Idéhistorie", s. 11-16 i Paw H. Amdisen, Lars Gorzelak Pedersen & Morten Riis (red.): *Et menneske lades ikke i ro – facetter af Johannes Sløks forfatterskab*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Schmidt, Lars-Henrik & Kristensen, Jens Erik (1986): *Lys, luft og renlighed – den moderne socialhygiejnes fødsel*, København: Akademisk Forlag.
- Schmidt, Lars-Henrik (1987): *Den sociale excorsisme eller den tabte umiddelbarhed – konstruktion af det sociale hos Rousseau og Nietzsche* (disputats), Århus: Modtryk.
- Schmidt, Lars-Henrik (1990): *Det sociale selv – invitation til socialanalytik*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Sløk, Johannes (1968): *Hvad er idehistorie? Et programskrift*, København: Gyldendal.
- Sløk, Johannes (1973): *Kritiske bemærkninger*, Viborg: Berlingske Forlag.

- Sløk, Johannes (1974a): "Et universitets-studiums identitet eller oplosning", kronik i *Weekendavisen*, 15. marts.
- Sløk, Johannes (1974b): "Sådan foregår det", kronik i *Weekendavisen*, 29. marts.
- Sløk, Johannes (1986): *Mig og Godot – Erindringsforskydninger*, Viby J: Centrum.
- Thomsen, Hans Jørgen (1988): *Fribet og Kontingens. Træk af modernitetserfaringernes historie og betydning* (disputats), Århus: Modtryk.
- Thomsen, Hans Jørgen (2004): "Fortællingen om Sløk", kronik i *Politiken*, 16. juli.
- Wegener, Mogens (1992): *I tidens løb I-VII*, Højbjerg: MW-forlag.

Arkivmateriale

- Læseplaner 1974-2004.
- Studieordninger 1968-1995.
- Referater fra diverse institutmøder 1974-2004 (Ole Morsings private arkiv og Institut for Idéhistories arkiv).
- Skrivelser fra Ole Morsings private arkiv og Institut for Idéhistories arkiv.